

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
4239-16

meddelad i Stockholm den 20 juni 2017

KLAGANDE

AA

Ombud: Jur.kand. Miriam Lisak
Advokatfirman Credo AB
Korsgatan 3
411 16 Göteborg

MOTPART

Stadsdelsnämnden Västra Hisingen i Göteborgs kommun
Box 48063
418 22 Göteborg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Göteborgs dom den 8 juli 2016 i mål nr 2634-16

SAKEN

Hemlighållande av vistelseort enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med bifall till överklagandet upphäver Högsta förvaltningsdomstolen kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens domslut.

Dok.Id 180488

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaforvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

BAKGRUND

För ett barn som vårdas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, har socialnämnden ett ansvar för att barnets behov av umgänge med sina föräldrar tillgodoses så långt det är möjligt. Om det är nödvändigt med hänsyn till vården, får umgänget dock begränsas på olika sätt och nämnden kan besluta att barnets vistelseort inte ska röjas för föräldrarna.

BB, född 2008, vårdas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga på grund av brister i omsorgen. Han är placerad i familjehem sedan 2014.

Ordföranden i Västra Hisingens individutskott beslutade i september 2015 att hemlighålla BBs vistelseort för båda hans föräldrar.

BBs pappa AA överklagade beslutet till förvaltningsrätten och anförde bl.a. följande. Det saknas skäl att hemlighålla BBs vistelseort för honom. Han har inte träffat sin son sedan 2013. Hans egen situation har förbättrats. Han har hösten 2015 tillerkänts gemensam vårdnad om BB och avser att få till stånd eller successivt utveckla ett umgänge med honom, men ett hemlighållande av sonens vistelseort motverkar och försvårar umgänget.

Nämnden bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Grunderna för vården av BB är hans upplevelser av föräldrarnas konflikter. Föräldrarna saknar insikt i BBs behov av vård och kan inte leva sig in i hur han påverkats av de skrämmande situationer han har bevittnat under sin barndom. BBs mamma har agerat på ett så hotfullt sätt gentemot ett tidigare familjehem att BB har behövt omplaceras. Hans vistelseadress har hemlighållits för att han ska kunna bo kvar i sitt nuvarande familjehem.

Mål nr
4239-16

Förvaltningsrätten biföll överklagandet och upphävde nämndens beslut. Domstolen gjorde bedömningen att det i huvudsak var BBs mammas ingripande i vården som hade föranlett beslutet att hemlighålla vistelseorten. Då det i målet var upplyst att hon hade avlidit, kunde hennes påverkan på vården inte längre tillmätas betydelse vid bedömningen. Domstolen ansåg att det inte hade kommit fram tillräckliga skäl för att hemlighålla BBs vistelseort för AA.

Nämnden överklagade domen till kammarrätten och anförde bl.a. följande. Det föreligger stor risk för att AA ingriper i vården. Han var delaktig i det agerande som ledde till den tidigare omplaceringen genom att han och andra skrev kommentarer på Facebook, vilket familjehemmet upplevde som obehagligt. Han deltog också i en demonstration utanför socialkontoret, där syftet upplevdes som hotfullt. Han har tagit telefonkontakt med personer i BBs närhet och frågat ut dem om honom, vilket de har upplevt som mycket skrämmande. BBs mamma avled hastigt och BBs situation är mycket skör. Han har bevittnat våld från sin pappa och hans berättelser visar att han är rädd och otrygg. Många separationer och uppbrott under hans uppväxt har lett till att han har tagit känslomässig skada. Skadan riskerar att förvärras om han behöver omplaceras ännu en gång på grund av att familjehemsföräldrarna inte känner sig säkra och trygga i sitt eget hem. Pappan har svårt att förstå de negativa effekter som uppkommer om sonen måste omplaceras på nytt. AA påbörjade umgängessamtal i februari 2016. Umgänge kommer att ske oavsett om vistelseorten röjs och planeras äga rum i lokaler där BB känner sig trygg.

Kammarrätten biföll överklagandet och angav i huvudsak följande skäl. Ingrepp i vården skulle kunna leda till allvarliga psykosociala konsekvenser för BB. Det kan befaras att AA skulle ta kontakt med honom om han kände till vistelseorten och på så sätt ingripa i vården, vilket skulle kunna leda till att han kommer till skada. Hans erfarenheter och upplevelse av otrygghet innebär att det finns tillräckligt fog för att anta att vården skulle försvåras om pappan kände till sonens vistelseadress.

YRKANDEN M.M.

AA yrkar att underinstansernas avgöranden ska upphävas och anför bl.a. följande. Han har inte ingripit i vården och det finns inte heller någon risk för att han skulle göra det. Han har skrivit på Facebook men har endast gett uttryck för sin sorg och saknad efter BB. Han har också deltagit i en demonstration utanför socialkontoret i syfte att kollektivt uttrycka missnöje med situationen, men syftet var inte att vara hotfull. Han har inte tagit kontakt med personer i BBs närhet. Han kommer att vara samarbetsvillig och följa nämndens plan för umgänge och kontakter och agera utifrån vad som är bäst för sonen.

Nämnden anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Frågan i målet

Frågan i målet är om det finns förutsättningar att hemlighålla ett barns vistelseort för en förälder.

Rättslig reglering

För barn och ungdomar som vårdas enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga har socialnämnden enligt 14 § första stycket ett ansvar för att den unges behov av umgänge med sina föräldrar så långt möjligt tillgodoses. Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården, får socialnämnden dock enligt andra stycket besluta hur umgänget ska utövas och även besluta att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldrarna. Enligt tredje stycket ska socialnämnden minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Enligt 1 § femte stycket LVU ska vad som är bäst för den unge vara avgörande vid beslut enligt lagen.

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Lagstiftningens utgångspunkt är att för barn som är omhändertagna för vård är en nära och god kontakt mellan barnet och föräldrarna under vårdtiden en viktig förutsättning för att barnet ska kunna utvecklas väl i familjehemmet och på sikt kunna återförenas med föräldrarna. Vanligen känner föräldrarna till var barnet vistas. Det är dock möjligt att hemlighålla barnets vistelseort för föräldrarna, men för att ett sådant hemlighållande ska få beslutas krävs att det ska vara nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården och vara till barnets bästa.

I förarbetena till lagstiftningen framhålls att socialnämnden inte utan starka skäl får besluta om olika former av inskränkningar i umgänget mellan barn och föräldrar. Det kan emellertid förekomma att föräldrarna griper in i vården på ett obehörigt sätt. I rena undantagsfall kan det därför vara nödvändigt att nämnden håller barnets vistelseort hemlig (prop. 1989/90:28 s. 74).

Det måste ställas höga krav på den utredning som ska ligga till grund för att hålla vistelseorten hemlig. Endast en misstanke om att en förälder inte kommer att respektera ett beslut om umgängesbegränsning kan inte leda till att vistelseorten hålls hemlig, utan det måste krävas att misstanken grundar sig i konkreta förhållanden och att det finns en påtaglig risk för att umgängesbegränsningen inte kommer att respekteras. Om en förälder tidigare har trotsat ett beslut om umgängesbegränsning kan det tala för att det finns en risk för att det upprepas. Även om en förälder inte tidigare har trotsat ett beslut eller gripit in i vården kan det dock finnas skäl att hålla vistelseorten hemlig om det finns ett väl underbyggt antagande om att så kommer att ske.

Någon gång kan förhållandena vidare vara sådana att redan föräldrarnas kännedom om barnets vistelseort kan antas påverka barnet eller genomförandet av vården negativt. Barnet kan t.ex. ha varit utsatt för övergrepp av sina föräldrar och därför känna sig så otryggt av vetskapen om att föräldrarna känner till vistelseorten att detta motverkar ändamålet med vården. I en sådan situation kan

ett beslut om hemlighållande vara motiverat även om det inte finns någon påtaglig risk för att umgängesbegränsningen inte respekteras.

Nämnden anför som skäl för att hemlighålla BBs vistelseort för AA att det föreligger stor risk för att han ingriper i vården. Vården av BB skulle då försvåras på grund av att han känner otrygghet och är rädd för sin pappa. Vidare lyfter nämnden fram att AAs agerande skulle kunna påverka familjehemmet så att BB måste omplaceras på nytt. Nämnden betonar att pappan saknar insikt i vilka effekter det skulle få om han ingriper i vården. Vidare framhåller nämnden att pappan har tagit kontakt med personer i BBs närhet, skrivit kommentarer på Facebook och deltagit i en demonstration, vilket har upplevts som obehagligt eller skrämmande.

Av handlingarna framgår att BB har varit omhändertagen för vård i över tre år. AA har inte träffat sin son under denna tid men det har påbörjats ett arbete för att umgänge ska komma till stånd. Det finns inga uppgifter om att AA under vårdtiden har försökt att kontakta sonen eller något av hans jour- eller familjehem. Det har inte heller i övrigt kommit fram att AA inte har respekterat den faktiska begränsningen av umgänget med sonen eller att han har agerat för att ingripa i vården.

De risker som nämnden lyfter fram är allvarliga. Nämndens uppgifter om pappans agerande är emellertid övergripande och innefattar också beskrivningar av andra personers handlande, främst från BBs mammas sida. Det saknas således konkreta beskrivningar av hur just AA har agerat och av sambandet mellan hans agerande och andra personers reaktioner. Sambandet mellan hans agerande och de beskrivna riskerna är inte heller tydligt.

Högsta förvaltningsdomstolen finner att nämndens utredning inte visar att det finns sådana starka skäl som krävs för att hemlighålla ett barns vistelseort för en förälder.

Överklagandet ska därför bifallas.

I avgörandet har deltagit justitieråden Mats Melin, Karin Almgren, Eskil Nord, Kristina Ståhl och Mari Andersson.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Anna Vilgeus Huldt.

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 15 april 2016 i mål nr 1326-16
Stadsdelsnämnden Västra Hisingens beslut den 18 september 2015